

Proceedings

การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 4
ประจำปี 2561

4th National Conference 2018
Interdisciplinary and Islamization Integration
Toward Sustainability in Building Peace and Virtuous Society

เรื่อง “การบูรณาการสหวิทยาการกับอิสลามานุวัตร
สู่การสร้างสันติภาพ
และสังคมคุณธรรมอย่างยั่งยืน”

จัดโดย สำนักวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยฟาฏอนี
18 ธันวาคม 2561 ณ อาคารเรียนรวมเฉลิมพระเกียรติ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

ทัศนคติและการยอมรับการเลี้ยงแกะของผู้เลี้ยงแพะในจังหวัดยะลา

บุคอรี มะตุแก¹ เกตวรรณ บุญเทพ²

¹ M.Sc. (สัตวศาสตร์), อาจารย์สาขาวิชาสัตวศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

² M.Sc. (สัตวศาสตร์), อาจารย์สาขาวิชาสัตวศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทัศนคติและการยอมรับการเลี้ยงแกะของผู้เลี้ยงแพะในจังหวัดยะลา เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เลี้ยงแพะจำนวน 394 คน ใช้แบบสอบถามเชิงโครงสร้างโดยสุ่มตัวอย่างโดยสะดวก และเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูล อธิบายผลการทดลองโดยใช้ค่าสถิติ ความถี่และร้อยละ

ผลการศึกษาพบว่า ผู้เลี้ยงแพะเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิงเล็กน้อย (ชาย: ร้อยละ 55.33, หญิง: ร้อยละ 44.69) ส่วนใหญ่มีอายุ 41-50 ปี (ร้อยละ 28.93) ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส (ร้อยละ 84.01) ส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม (ร้อยละ 99.75) สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษามากที่สุด (ร้อยละ 51.27) มีอาชีพเป็นเกษตรกรมากที่สุด (ร้อยละ 64.21) มีรายได้ต่อเดือนทั้งหมดต่ำกว่า 10,000 บาทมากที่สุด (ร้อยละ 74.62) โดยผู้เลี้ยงแพะส่วนใหญ่ไม่มีความรู้หรือประสบการณ์การเลี้ยงแกะ (ร้อยละ 84.01) เลี้ยงหรือเคยเลี้ยงแกะมาก่อน (ร้อยละ 15.99) ข้อความที่ผู้เลี้ยงแพะให้ความเห็นด้วยอย่างยิ่งมากที่สุด ได้แก่ข้อความที่ 2 (แกะเหมาะสำหรับเลี้ยงเพื่อการบริโภคและจำหน่าย) ร้อยละ 15.74 และข้อความที่ผู้เลี้ยงแพะไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งมากที่สุดได้แก่ข้อความที่ 12 (แกะดูแลง่าย) ร้อยละ 8.88 ระดับทัศนคติเฉลี่ยทั้งหมดเท่ากับ 3.18 แปลผลได้ในระดับมาก มี 13 ข้อความที่แปลผลได้ในระดับมาก ในจำนวนนี้ข้อความที่ 6 (แกะไม่ค่อยเลือกกินอาหาร) ผู้เลี้ยงแพะเห็นด้วยมากที่สุด (3.60) และมี 4 ข้อความที่แปลผลได้ในระดับน้อย ในจำนวนนี้ข้อความที่ 12 (แกะดูแลง่าย) ผู้เลี้ยงแพะเห็นด้วยน้อยที่สุด (2.59) ผู้เลี้ยงแพะส่วนใหญ่ต้องการให้ภาครัฐมาให้ความรู้เรื่องการเลี้ยงแพะโดยเฉพาะเรื่องโรคและการรักษา ผู้เลี้ยงแพะให้เหตุผลที่ไม่เลี้ยงแกะเนื่องจากว่าแกะเป็นสัตว์ที่ดูสกปรกจึงไม่เป็นที่นิยมของผู้บริโภคมากนัก

คำสำคัญ : ทัศนคติ แกะ ผู้เลี้ยงแพะ

Attitude and Acceptance of Sheep Rearing of Goat Farmer in Yala Province

Bukhoree Matukae¹ Kettawan Boontep²

¹ M.Sc. (Animal science), Lecturer of Animal science program, Faculty of Science technology and Agriculture, Yala Rajaphat University University

² M.Sc. (Animal science), Lecturer of Animal science program, Faculty of Science technology and Agriculture, Yala Rajaphat University University

Abstract

This study aimed to evaluate attitude and acceptations of sheep rearing of goat farmer in Yala province. The data were randomly collected from 394 farmers. The research tool was a structural questionnaire and collected by interview. The statistic employ were frequency, distribution and percentage.

The results revealed that interviewed farmer were man and woman closely (man: 55.33%, woman: 44.69%). 99.75% were Muslims. Most of interviewed farmer were more than 41 years old (68.77%), marriage status (84.01%), graduated elementary education degree (51.27%), farmer (64.21%), less than 10,000 bath monthly whole income (74.62%). The most farmers didn't have knowledge and experiences about sheep (84.01%). The statement that goat farmers agree most is "sheep is proper to rear for consumption and sell" (15.74%). the statement that goat farmers don't agree most is "sheep looks clean" (8.88%). the average scores of attitude were 3.18 (nice attitude). The statement "sheep rarely select the feed" was the highest score (3.60). The statement "sheep looks clean" was the lowest score (2.59). The most goat farmer needed government office giving goat farming knowledge, especially about goat disease and treatment. They didn't rearing the sheep because they looks dirty and not be flavor among consumer.

Key word: attitude, sheep, goat farmer

บทนำ (Introduction)

แกะเป็นสัตว์ที่อยู่ในวงศ์ย่อยเดียวกันกับแพะ (Caprinae) เป็นสัตว์ที่เชื่อง กินอาหารเก่ง เลี้ยงง่าย โตเร็ว ทนต่อโรค การเลี้ยงแกะมีการจัดการที่ง่ายกว่าการเลี้ยงแพะ เนื้อแกะมีความนุ่ม ชุ่มฉ่ำ และอร่อย ทั้งยังอุดมด้วย โปรตีนคุณภาพสูง ธาตุเหล็กและสังกะสี ไม่มีข้อจำกัดด้านศาสนาในการบริโภค และสามารถประกอบพิธีกรรมทางศาสนาอิสลามได้เช่นเดียวกับแพะ นอกจากนี้เนื้อแกะสามารถประกอบอาหารในครัวเรือนแล้ว เนื้อแกะสำเร็จรูปชิ้นส่วนก็ยังเป็นที่นิยมบริโภคกันมากทั้งในและต่างประเทศ นอกจากนี้แกะยังมีหนังและขนที่เป็นผลผลิตสำคัญที่สร้างรายได้ให้กับประเทศผู้ส่งออก

กรมปศุสัตว์ (2558) รายงานว่า ประเทศไทยมีแกะ 49,448 ตัว ในขณะที่แพะมี 539,583 ตัว สำหรับสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลามและวัฒนธรรมในการบริโภคแพะและแกะในการประกอบพิธีทางศาสนา ทำให้เกษตรกรในพื้นที่ที่มีการเลี้ยงแพะและแกะกันเป็นอาชีพเสริม ในประเทศไทยมีการเลี้ยงแกะค่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับหลายๆ ประเทศซึ่งส่วนใหญ่นิยมเลี้ยงแกะมากกว่าแพะ (FAO, 2014) ในขณะที่ประเทศไทยนิยมเลี้ยงแพะมากกว่า การเลี้ยงแกะส่วนใหญ่พบในจังหวัดภาคใต้ตอนล่าง โดยเฉพาะจังหวัดปัตตานีซึ่งมีแกะมากที่สุด (กรมปศุสัตว์, 2558) อย่างไรก็ตาม ประชากรแกะในจังหวัดภาคใต้ตอนล่างมีแนวโน้มที่ลดลงเนื่องจากมีปัญหาในด้านการตลาดและประชาชนยังไม่เข้าถึงเทคโนโลยีที่ดีในการเลี้ยงตลอดจนไม่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ

ประเทศไทยสูญเสียเงินจำนวนมากในการนำเข้าแกะและผลิตภัณฑ์จากแกะ ในปี 2557 ประเทศไทยมีมูลค่าการนำเข้าแกะและผลิตภัณฑ์ 1,266,886,845 บาท และมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ในขณะที่มูลค่าการส่งออกมีเพียง 21,635,148 บาทเท่านั้น ส่วนมูลค่าการนำเข้าแพะและผลิตภัณฑ์มี 6,157,547 บาท และมูลค่าการส่งออก 17,159,576 บาทเท่านั้น (กรมปศุสัตว์, 2557) สวนทางกับปริมาณแพะและแกะในประเทศซึ่งแพะมีจำนวนมากกว่าแกะ (11 เท่า) ในขณะที่ตลาดมีความต้องการแกะมากทั้งในและต่างประเทศ แม้การบริโภคแกะในพื้นที่จังหวัดภาคใต้ของไทยยังมีน้อย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการบริโภคในครัวเรือนเหมือนการบริโภคแพะ อย่างไรก็ตาม การบริโภคแกะในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีแนวโน้มสูงขึ้นและคนที่บริโภคแพะอย่างเดียวมีแนวโน้มหันมาบริโภคแกะกันมากขึ้น (ปริญญา เฉิดโฉม และคณะ, 2558) ประเทศไทยในภาพรวมบริโภคแกะปริมาณมากและมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น หากรัฐบาลมีการส่งเสริมการเลี้ยง การวางแผนการผลิต การแปรรูป และการการตลาดอย่างเป็นระบบจะเป็นช่องทางการจำหน่ายแกะได้มากยิ่งขึ้นซึ่งจะช่วยลดการนำเข้าแกะจากต่างประเทศได้

แกะเป็นสัตว์ที่สามารถเลี้ยงควบคู่กับการเลี้ยงแพะได้ เนื่องจากมีขนาดและอาหารที่ใกล้เคียงกัน มีการจัดการที่ง่ายกว่า อีกทั้งยังมีความทนต่อโรคและความเครียดมากกว่าแพะ สำหรับจังหวัดชายแดนภาคใต้มีเกษตรกรที่เลี้ยงแพะอยู่มากโดยเฉพาะจังหวัดยะลา (8,870 ครัวเรือน) และจังหวัดยะลายังมีประชากรแพะมากที่สุดในประเทศ (ปศุสัตว์, 2558) อย่างไรก็ตามความนิยมในการเลี้ยงแกะในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ยังมีน้อยเมื่อเทียบกับการเลี้ยงแพะ ดังนั้นจึงศึกษาทัศนคติและการยอมรับในการเลี้ยงแกะของผู้เลี้ยงแพะในจังหวัดยะลา

วัตถุประสงค์การวิจัย (Objective)

1. เพื่อศึกษาทัศนคติและการยอมรับการเลี้ยงแกะของผู้เลี้ยงแพะในจังหวัดยะลา
2. เพื่อศึกษาข้อมูลในการส่งเสริมการเลี้ยงแกะให้กับผู้เลี้ยงแพะ

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology)

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ จำนวนเกษตรกรที่เลี้ยงแพะในจังหวัดยะลา จำนวน 11,917ครัวเรือน (กรมปศุสัตว์, 2560) และคำนวณจำนวนกลุ่มตัวอย่างจากประชากรโดยใช้ตารางของทาโร ยามาเน (Yamane, 1967) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 394 ครัวเรือน กำหนดสัดส่วนประชากรในแต่ละอำเภอ และสุ่มตัวอย่างโดยสะดวก (Convenience sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถาม เรื่อง ทักษะคิดและการยอมรับการเลี้ยงแกะของผู้ที่เลี้ยงแพะในอำเภอรามัน จังหวัดยะลา ประกอบด้วย 1) สภาพสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร 2) ทักษะคิดและการยอมรับการเลี้ยงแกะ 3) ข้อเสนอแนะ การศึกษาครั้งนี้กำหนดเกณฑ์การประเมินผลเป็น 4 ระดับ (เต็มศักดิ์ สุขวิบูลย์, 2552) ดังนี้

$$\frac{\text{ค่าคะแนนที่มากที่สุด} - \text{ค่าคะแนนที่น้อยที่สุด}}{\text{จำนวนช่วงระดับขั้นคะแนน}} = \frac{5-1}{4} = 1$$

ซึ่งจะได้ระดับค่าคะแนนเฉลี่ยที่ใช้สำหรับการแปลผลปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติต่อการเลี้ยงแกะของเกษตรกรเลี้ยงแพะในจังหวัดยะลา ดังนี้

ค่าคะแนนเฉลี่ย	4.01-5.00	หมายถึง	ระดับมากที่สุด
ค่าคะแนนเฉลี่ย	3.01-4.00	หมายถึง	ระดับมาก
ค่าคะแนนเฉลี่ย	2.01-3.00	หมายถึง	ระดับน้อย
ค่าคะแนนเฉลี่ย	1.00-2.00	หมายถึง	ระดับน้อยที่สุด

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์และแปลผลข้อมูลโดยใช้สถิติการแจกแจงความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) ค่าสูงสุด (max) ค่าต่ำสุด (min) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)

ผลการวิจัย (Results)

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากเกษตรกรเลี้ยงแพะใน 8 อำเภอของจังหวัดยะลา ได้กลุ่มตัวอย่าง 934 ครัวเรือน มีผลการศึกษาทัศนคติและการยอมรับการแกะของผู้ที่เลี้ยงแพะในจังหวัดยะลา ดังนี้

1. สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากการศึกษาได้ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดจำนวน 394 คน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศชาย 218 คน คิดเป็นร้อยละ 55.33 และเป็นหญิงจำนวน 176 คน คิดเป็นร้อยละ 44.67

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 41-50 ปี จำนวน 114 คน คิดเป็นร้อยละ 28.93 รองลงมา มีอายุอยู่ในช่วง 51-60 ปี จำนวน 101 คน คิดเป็นร้อยละ 25.63 สำหรับผู้ตอบแบบสอบถามในช่วงอายุ 20-30 ปี 31-40 ปี และ 60 ปีขึ้นไป มีจำนวนที่ใกล้เคียงกัน คือ 50, 69 และ 56 คน คิดเป็นร้อยละ 12.69, 17.51 และ 14.21 ตามลำดับ และผู้ตอบแบบสอบถามที่อายุต่ำกว่า 20 ปี มีจำนวนน้อยที่สุด คือ 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1.02

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส มีจำนวน 331 คน คิดเป็นร้อยละ 84.01 รองลงมาคือ โสดมีจำนวน 45 คน และอยู่ยาร้างน้อยที่สุด 18 คน คิดเป็นร้อยละ 11.42 และ 4.57 ตามลำดับ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลามจำนวน 393 คน คิดเป็นร้อยละ 99.75 และนับถือศาสนาพุทธจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.25

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาจำนวน 202 คน คิดเป็นร้อยละ 51.27 สำหรับระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลายหรือระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพมีจำนวนใกล้เคียงกันคือ 51 และ 66 คน คิดเป็นร้อยละ 12.94 และ 16.75 ตามลำดับ ระดับปริญญาตรีจำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 10.66 ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงหรืออนุปริญญาจำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 2.28 และอื่น ๆ อีก 23 คน คิดเป็นร้อยละ 5.84 และน้อยที่สุดระดับปริญญาเอก จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.25

อาชีพเกษตรกรเป็นอาชีพหลักของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีจำนวน 253 คน คิดเป็นร้อยละ 64.21 รองลงมาเป็นลูกจ้างทั่วไปจำนวน 90 คน คิดเป็นร้อยละ 22.84 ประกอบธุรกิจส่วนตัวและเป็นนักเรียนนักศึกษาจำนวน 19 และ 18 คน คิดเป็นร้อยละ 4.82 และ 4.57 อื่น ๆ อีกจำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 2.54 ตามลำดับ และน้อยที่สุดเป็นพนักงานของรัฐหรือข้าราชการจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1.02

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนทั้งหมดต่ำกว่า 10,000 บาท จำนวน 294 คน คิดเป็นร้อยละ 74.62 รองลงมาได้รายได้ 10,000 - 20,000 บาท จำนวน 67 คน คิดเป็นร้อยละ 17.01 และมีรายได้ 20,000 - 30,000 บาท จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 5.84 และมีรายได้มากกว่า 30,000 บาท มีจำนวนน้อยที่สุดจำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 2.54

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ไม่มีความรู้หรือประสบการณ์เกี่ยวกับเลี้ยงแกะจำนวน 331 คน คิดเป็นร้อยละ 84.01 มีความรู้หรือมีประสบการณ์ในการเลี้ยงแกะมาก่อนจำนวน 63 คน คิดเป็นร้อยละ 15.99

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เลี้ยงแพะเพื่อทำเป็นอาชีพเสริมและบริโภค ส่วนใหญ่เลี้ยงแพะไม่เกิน 10 ตัว ผลการศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้ตอบแบบสอบถามได้สรุปเป็นตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของผู้ตอบแบบสอบถาม

เพศ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ชาย	218	55.33
หญิง	176	44.67
รวม	394	100.00
อายุ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ต่ำกว่า 20 ปี	4	1.02
20-30 ปี	50	12.69
31-40 ปี	69	17.51
41-50 ปี	114	28.93
51-60 ปี	101	25.63
60 ปีขึ้นไป	56	14.21
รวม	394	100

ตารางที่ 1 สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของผู้ตอบแบบสอบถาม (ต่อ)

สถานภาพ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
โสด	45	11.42
สมรส/อยู่ด้วยกัน	331	84.01
หย่าร้าง	18	4.57
รวม	394	100.00
ศาสนา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
อิสลาม	393	99.75
พุทธ	1	0.25
รวม	394	100.00
ระดับการศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ประถม	202	51.27
มัธยมต้น	51	12.94
มัธยมปลาย/ปวช	66	16.75
ปวส/อนุปริญญา	9	2.28
ปริญญาตรี	42	10.66
ปริญญาโท	0	0.00
ปริญญาเอก	1	0.25
อื่นๆ	23	5.84
รวม	394	100.00
อาชีพ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เกษตรกร	253	64.21
นักเรียน/นักศึกษา	18	4.57
ลูกจ้างทั่วไป	90	22.84
พนักงานของรัฐ/ข้าราชการ	4	1.02
ประกอบธุรกิจส่วนตัว	19	4.82
อื่นๆ	10	2.54
รวม	394	100.00
รายได้ทั้งหมดต่อเดือน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ต่ำกว่า 10,000 บาท	294	74.62
10,000 - 20,000 บาท	67	17.01
20,000 - 30,000 บาท	23	5.84
มากกว่า 30,000 บาท	10	2.54
รวม	394	100.00

ตารางที่ 1 สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของผู้ตอบแบบสอบถาม (ต่อ)

ผู้เลี้ยงแพะมีความรู้หรือเคยเลี้ยงแกะหรือไม่	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่มีความรู้หรือประสบการณ์เลี้ยงแกะ	331	84.01
เลี้ยงหรือเคยเลี้ยงแกะมาก่อน	63	15.99
รวม	394	100

เกษตรกรส่วนใหญ่เลี้ยงแพะเพื่อการบริโภคและเป็นอาชีพเสริม เลี้ยงแพะไม่เกิน 10 ตัวต่อครอบครัว แต่มี 2 ครอบครัวที่มีการเลี้ยงแพะมากกว่า 100 ตัว โดยส่วนใหญ่เป็นแพะพันธุ์พื้นเมือง

2. ทักษะและการยอมรับการเลี้ยงแกะ

จากตารางที่ 2 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นไม่แน่ใจต่อข้อความวัดทัศนคติมากที่สุดคือร้อยละ 39.52 รองลงมาคือเห็นด้วยร้อยละ 30.17 และไม่เห็นด้วยร้อยละ 18.65 เห็นด้วยอย่างยิ่งร้อยละ 8.48 และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งร้อยละ 3.18 ผลรวมของผู้ที่เห็นด้วยและเห็นด้วยอย่างยิ่งเท่ากับร้อยละ 38.65 ผลรวมของผู้ไม่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งเท่ากับร้อยละ 21.83

สำหรับข้อความที่ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความเห็นด้วยอย่างยิ่งมากที่สุดได้แก่ข้อความที่ 2 (แกะเหมาะสำหรับเลี้ยงเพื่อการบริโภคและจำหน่าย) มีคนตอบ 62 คน คิดเป็นร้อยละ 15.74 รองลงมาคือข้อความที่ 14 (ท่านจะเลี้ยงแกะหากมีคนบริโภคมากขึ้น) มีคนตอบ 57 คน คิดเป็นร้อยละ 14.47 และข้อความที่ผู้ตอบแบบสอบถามไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งมากที่สุดได้แก่ข้อความที่ 12 (แกะดูสะอาด) มีคนตอบ 35 คน คิดเป็นร้อยละ 8.88 และรองลงมาคือข้อความ ที่ 10 (แกะเป็นสัตว์ที่ขายง่าย) คิดเป็นร้อยละ 8.12 ซึ่งจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามแสดงในตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2. จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามในแต่ละระดับความคิดเห็น

ข้อความวัดทัศนคติ	ระดับความคิดเห็น	ระดับความคิดเห็น					รวม
		1	2	3	4	5	
1. แกะน่ารักและน่าเลี้ยง	จำนวน	9	85	133	146	21	394
	ร้อยละ	2.28	21.57	33.76	37.06	5.33	100
2. แกะเหมาะสำหรับเลี้ยงเพื่อการบริโภคและจำหน่าย	จำนวน	4	67	103	158	62	394
	ร้อยละ	1.02	17.01	26.14	40.10	15.74	100
3. แกะเป็นสัตว์ที่เลี้ยงง่าย	จำนวน	11	24	161	150	48	394
	ร้อยละ	2.79	6.09	40.86	38.07	12.18	100
4. แกะไม่ซุกซน ไม่ปิ่นปาย	จำนวน	12	90	141	111	40	394
	ร้อยละ	3.05	22.84	35.79	28.17	10.15	100
5. แกะชอบกินหญ้าและกินเก่ง	จำนวน	1	27	157	158	51	394
	ร้อยละ	0.25	6.85	39.85	40.10	12.94	100
6. แกะไม่ค่อยเลือกกินอาหาร	จำนวน	1	35	139	165	54	394
	ร้อยละ	0.25	8.88	35.28	41.88	13.71	100
7. แกะทนต่อความเครียดและโรคได้ดี	จำนวน	0	29	172	167	26	394
	ร้อยละ	0.00	7.36	43.65	42.39	6.60	100

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามในแต่ละระดับความคิดเห็น (ต่อ)

ข้อความทัศนคติ		ระดับความคิดเห็น					รวม
		1	2	3	4	5	
8. แทะทนต่อความชื้นและอากาศร้อนได้ดี	จำนวน	3	36	180	146	29	394
	ร้อยละ	0.76	9.14	45.69	37.06	7.36	100
9. แทะให้ลูกตก ขยายพันธุ์ได้เร็ว	จำนวน	9	75	200	89	21	394
	ร้อยละ	2.28	19.04	50.76	22.59	5.33	100
10. แทะเป็นสัตว์ที่ขายง่าย	จำนวน	32	109	143	86	24	394
	ร้อยละ	8.12	27.66	36.29	21.83	6.09	100
11. แทะขายได้ราคา	จำนวน	20	93	148	107	26	394
	ร้อยละ	5.08	23.60	37.56	27.16	6.60	100
12. แทะดูสะอาด	จำนวน	35	167	125	60	7	394
	ร้อยละ	8.88	42.39	31.73	15.23	1.78	100
13. แทะเป็นที่นิยมของผู้บริโภค	จำนวน	15	106	172	84	17	394
	ร้อยละ	3.81	26.90	43.65	21.32	4.31	100
14. ท่านจะเลี้ยงแทะ หากมีคนบริโภคมากขึ้น	จำนวน	11	34	142	150	57	394
	ร้อยละ	2.79	8.63	36.04	38.07	14.47	100
15. ท่านจะเลี้ยงแทะควบคู่ไปกับการเลี้ยงแพะ	จำนวน	11	74	165	104	40	394
	ร้อยละ	2.79	18.78	41.88	26.40	10.15	100
16. ท่านอยากเปลี่ยนจากการเลี้ยงแพะมาเลี้ยงแทะ	จำนวน	24	111	178	65	16	394
	ร้อยละ	6.09	28.17	45.18	16.50	4.06	100
17. ท่านคิดว่าควรเลี้ยงแทะเหมือนการเลี้ยงแพะ	จำนวน	15	87	188	75	29	394
	ร้อยละ	3.81	22.08	47.72	19.04	7.36	100
ร้อยละของแต่ละระดับ		3.18	18.65	39.52	30.17	8.48	100

เมื่อพิจารณาระดับทัศนคติของผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 394 คน พบว่า ระดับทัศนคติเฉลี่ยทั้งหมดเท่ากับ 3.18 แปลผลได้ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อความพบว่ามี 13 ข้อความที่แปลผลได้ในระดับมาก ซึ่งมีค่าอยู่ในช่วง 3.04-3.60 ในจำนวนนี้ข้อความที่ 6 (แทะไม่ค่อยเลือกกินอาหาร) มีผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยมากที่สุด (3.60) และมี 4 ข้อความที่แปลผลได้ในระดับน้อย มีค่าอยู่ในช่วง 2.59-2.95 ในจำนวนนี้ข้อความที่ 12 (แทะดูสะอาด) ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยน้อยที่สุด (2.59) รายละเอียดระดับทัศนคติของผู้ตอบแบบสอบถามแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ระดับทัศนคติของผู้ตอบแบบสอบถาม

ความคิดเห็น		จำนวนคนในแต่ละระดับความคิดเห็น					รวม	\bar{x}	แปลผล
		1	2	3	4	5			
1.แก่น่ารักและน่าเลี้ยง	จำนวน	9	85	133	146	21	394	3.22	มาก
	คะแนน	9	170	399	584	105	1267		
2.เหมาะสมสำหรับเลี้ยงเพื่อ การบริโภคและจำหน่าย	จำนวน	4	67	103	158	62	394	3.53	มาก
	คะแนน	4	134	309	632	310	1389		
3.แกะเป็นสัตว์ที่เลี้ยงง่าย	จำนวน	11	24	161	150	48	394	3.51	มาก
	คะแนน	11	48	483	600	240	1382		
4.แกะไม่ชุกชน ไม่ปิ่นปาย	จำนวน	12	90	141	111	40	394	3.20	มาก
	คะแนน	12	180	423	444	200	1259		
5.แกะชอบกินหญ้าและกินเก่ง	จำนวน	1	27	157	158	51	394	3.59	มาก
	คะแนน	1	54	471	632	255	1413		
6.แกะไม่ค่อยเลือกกินอาหาร	จำนวน	1	35	139	165	54	394	3.60	มาก
	คะแนน	1	70	417	660	270	1418		
7.แกะทนต่อความเครียดและโรค ได้ดี	จำนวน	0	29	172	167	26	394	3.48	มาก
	คะแนน	0	58	516	668	130	1372		
8.แกะทนต่อความชื้นและอากาศ ร้อนได้ดี	จำนวน	3	36	180	146	29	394	3.41	มาก
	คะแนน	3	72	540	584	145	1344		
9.แกะให้ลูกดก ขยายพันธุ์ได้เร็ว	จำนวน	9	75	200	89	21	394	3.10	มาก
	คะแนน	9	150	600	356	105	1220		
10.แกะเป็นสัตว์ที่ขายง่าย	จำนวน	32	109	143	86	24	394	2.90	น้อย
	คะแนน	32	218	429	344	120	1143		
11.แกะขายได้ราคา	จำนวน	20	93	148	107	26	394	3.07	มาก
	คะแนน	20	186	444	428	130	1208		
12.แกะดูสะอาด	จำนวน	35	167	125	60	7	394	2.59	น้อย
	คะแนน	35	334	375	240	35	1019		
13.แกะเป็นที่นิยมของผู้บริโภค	จำนวน	15	106	172	84	17	394	2.95	น้อย
	คะแนน	15	212	516	336	85	1164		
14.ท่านจะเลี้ยงแกะ หากมีคน บริโภคมามากขึ้น	จำนวน	11	34	142	150	57	394	3.53	มาก
	คะแนน	11	74	165	104	40	394		
15.ท่านจะเลี้ยงแกะควบคู่ไปกับ การเลี้ยงแพะ	จำนวน	11	74	165	104	40	394	3.22	มาก
	คะแนน	11	148	495	416	200	1270		

ตารางที่ 3 ระดับทัศนคติของผู้ตอบแบบสอบถาม (ต่อ)

ความคิดเห็น		จำนวนคนในแต่ละระดับความคิดเห็น					รวม	\bar{x}	แปลผล
		1	2	3	4	5			
16. ท่านอยากเปลี่ยนจากการเลี้ยงแพะมาเลี้ยงแกะ	จำนวน	24	111	178	65	16	394	2.84	น้อย
	คะแนน	24	222	534	260	80	1120		
17. ท่านคิดว่าควรเลี้ยงแกะเหมือนการเลี้ยงแพะ	จำนวน	15	87	188	75	29	394	3.04	มาก
	คะแนน	15	174	564	300	145	1198		
เฉลี่ยรวม								3.18	มาก

3. ข้อเสนอแนะ

ผู้เสนอแนะส่วนใหญ่ต้องการให้ภาครัฐมาให้ความรู้เรื่องการเลี้ยงแพะโดยเฉพาะเรื่องโรคและการรักษา และต้องการให้มีการจัดตั้งกลุ่มการเลี้ยงแพะและมีโรงเชือด ผู้ตอบแบบสอบถามที่เลี้ยงแพะให้เหตุผลที่ไม่เลี้ยงแกะเนื่องจากว่าแกะเป็นสัตว์ที่ดูสกปรกจึงไม่เป็นที่นิยมของผู้บริโภคมากนัก และหาซื้อได้ยาก นอกจากนี้ต้องการให้ภาครัฐส่งเสริมเลี้ยงแกะและส่งเสริมด้านการตลาด โดยที่ผู้ตอบแบบสอบถามบางคนให้ความเห็นว่าแกะมีเนื้อนุ่มไม่มีกลิ่นสาบ เลี้ยงง่ายและโตเร็ว

อภิปรายผลการวิจัย (Discussion)

1. สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้เลี้ยงแพะร้อยละ 99.75 นับถือศาสนาอิสลาม แสดงให้เห็นว่าศาสนาอิสลามยังคงนิยมใช้แพะในการบริโภคและประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เนื่องจากแพะเป็นสัตว์อีกชนิดหนึ่งที่สามารถหาได้ง่ายและมีราคาถูกกว่าสัตว์ชนิดอื่น (ซารีนา สื่อแม, 2550) การเลี้ยงแพะยังคงเป็นอัตลักษณ์สำคัญของคนในพื้นที่ การเลี้ยงแพะเป็นวัฒนธรรมที่สืบทอดมาจากศาสนาและความเชื่อ มุสลิมต้องใช้แพะหรือแกะมาทำอาหารเพื่อเลี้ยงแขกโดยเฉพาะญาติและเพื่อนบ้านในงานพิธีทางศาสนา นอกจากนี้ยังสามารถใช้วัวได้ด้วย แต่เนื่องจากวัวเป็นสัตว์ขนาดใหญ่ การใช้วัวทั้งตัวในการทำอาหารมีต้นทุนที่สูงจึงไม่เป็นที่นิยม ผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 68.77 มีอายุมากกว่า 41 ปี ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการเลี้ยงแพะไม่เป็นที่นิยมสำหรับคนหนุ่มสาวมากนัก ในขณะที่อายุ 20-30 ปี มีร้อยละ 12.69 เท่านั้น

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 51.27 แสดงให้เห็นว่าการเลี้ยงแพะยังจำกัดอยู่ในกลุ่มที่มีการศึกษาไม่สูงนักซึ่งอาจเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการเลี้ยงหรือการเข้าถึงความรู้เพื่อพัฒนาการเลี้ยงแพะตลอดจนการยอมรับเทคโนโลยีใหม่ ๆ ทำให้การเลี้ยงแพะยังคงเป็นแบบดั้งเดิมคือเลี้ยงเพื่อบริโภคและอาชีพเสริมซึ่งส่วนใหญ่เลี้ยงไม่เกิน 10 ตัว (เกรียงศักดิ์ ปัทมเรขา และคณะ, 2539) ผู้เลี้ยงแพะส่วนใหญ่มีอาชีพเป็นเกษตรกร ร้อยละ 64.21 นอกจากนี้ การเลี้ยงแพะทำเป็นอาชีพเสริม สำหรับพนักงานของรัฐ/ข้าราชการ ร้อยละ 1.02 ผู้เลี้ยงแพะส่วนใหญ่มีรายได้ทั้งหมดต่อเดือนต่ำกว่า 10,000 บาท การเลี้ยงแพะให้ได้มาตรฐานและเลี้ยงเชิงอุตสาหกรรมต้องใช้ต้นทุนที่สูง เช่น โรงเรือนและแปลงหญ้า การพัฒนาการเลี้ยงแพะให้คนกลุ่มนี้จึงทำได้ยาก

ผู้เลี้ยงแพะส่วนใหญ่ไม่มีความรู้หรือประสบการณ์เกี่ยวกับการเลี้ยงแกะ ร้อยละ 84.01 เลี้ยงหรือเคยเลี้ยงแกะมาก่อนร้อยละ 15.99 แสดงให้เห็นว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีทัศนคติต่อแกะที่เกิดจากความรูสึกไม่ได้เกิดมาจากความรู้หรือประสบการณ์ตรงในการเลี้ยงแกะ

2. ทัศนคติของผู้ตอบแบบสอบถามและข้อเสนอแนะ

ถ้าพิจารณาที่จำนวนคนที่เลือกในแต่ละข้อความพบว่ามี 3 ข้อความที่น่าสนใจคือ ข้อความที่ 2 (แกะเหมาะสำหรับเลี้ยงเพื่อการบริโภคและจำหน่าย) ที่ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยอย่างยิ่งกับข้อความนี้มากที่สุด (ร้อยละ 15.74) แสดงให้เห็นว่าผู้ตอบแบบสอบถามยังเห็นด้วยว่าแกะเป็นสัตว์ที่เหมาะสมต่อการบริโภคและจำหน่าย ข้อความที่ 14 (ท่านจะเลี้ยงแกะหากมีคนบริโภคมากขึ้น) ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยอย่างยิ่งกับข้อความนี้มากที่สุดเป็นอันดับสอง (ร้อยละ 14.47) แสดงให้เห็นว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีแนวโน้มที่จะเลี้ยงแกะมากขึ้นหากมีตลาดรองรับ และข้อความ 6 (แกะไม่ค่อยเลือกกินอาหาร) ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยอย่างยิ่งกับข้อความนี้มากที่สุดเป็นอันดับสาม (ร้อยละ 13.71) ซึ่งโดยธรรมชาติของแกะมักไม่ค่อยเลือกกินอาหารเมื่อเปรียบเทียบกับแพะ

สำหรับข้อความที่ผู้เลี้ยงแพะไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งมากที่สุด (ร้อยละ 8.88) คือข้อความที่ 12 (แกะดูสะอาด) และมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ 2.59 และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งรองลงมา (ร้อยละ 8.12) คือข้อความ ที่ 10 (แกะเป็นสัตว์ที่ขายง่าย) จากข้อมูลการศึกษาของ ปริญา เฉิดโฉม และคณะ (2550) กล่าวว่า คนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้นิยมบริโภคแพะมากกว่าแกะซึ่งอาจเป็นสาเหตุที่เกษตรกรไม่นิยมเลี้ยงแกะเนื่องจากมีปัญหาด้านการตลาด นอกจากนี้จากการศึกษาของ ฮาดีมา เจาะกา และคณะ (2560) พบว่าประชากรในเขตเทศบาลนครยะลาไม่นิยมบริโภคแกะเนื่องจากแกะดูสกปรกและหาซื้อได้ยาก สอดคล้องกับรายงานของ ปริญา เฉิดโฉม และคณะ (2558) ที่พบว่าเนื้อแกะหาซื้อได้ยากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับเนื้อสัตว์ชนิดอื่น จึงมีผู้บริโภคเนื้อแกะค่อนข้างน้อยโดยเปรียบเทียบ

แกะในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนใหญ่เลี้ยงเป็นแกะพื้นเมือง (บุญเสริม ชีวะอิสระกุล, 2547) ส่วนใหญ่เลี้ยงแบบปล่อยแพะเล็มและไม่มีระบบการจัดการแปลงหญ้า (เทียนทิพย์ ไกรพรหม และ อับดุลเลาะ สาแม, 2558) เนื่องจากแกะพื้นเมืองเป็นสัตว์ที่ค่อนข้างทนต่อสภาพอากาศร้อนชื้นในภาคใต้ การเลี้ยงแบบปล่อยให้แพะเล็มตามธรรมชาติอย่างอิสระสามารถทำได้ง่ายมากขึ้นประกอบกับแกะส่วนใหญ่มีขนยาวแบบ wool ทำให้สกปรกได้ง่าย อย่างไรก็ตามค่าเฉลี่ยในช่วง 2.51- 3.50 สามารถแปลผลได้ในระดับปานกลาง จึงอาจกล่าวได้ว่าผู้เลี้ยงแพะมีทัศนคติที่เป็นกลางต่อการเลี้ยงแกะเนื่องจากผู้เลี้ยงแพะส่วนใหญ่ไม่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการเลี้ยงแกะ

หากพิจารณาระดับทัศนคติจากการศึกษามีความเป็นไปได้ที่จะส่งเสริมให้มีการเลี้ยงแกะร่วมกับการเลี้ยงแพะ ทัศนคติเกิดจากการเรียนรู้และมีผลต่อการตัดสินใจที่จะกระทำหรือไม่กระทำสิ่งใด และสามารถเกิดการเปลี่ยนแปลงได้ ดังนั้นหากคนได้รับข้อมูลใหม่ ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติได้ (ปณิศา มีจินดา, 2553) โดยให้ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับแกะที่ถูกต้องแก่ผู้เลี้ยงแพะ

ด้านการเลี้ยงแกะ แกะเป็นสัตว์ที่ชอบอยู่รวมกันเป็นฝูงและแพะเล็มอาหารเหมือนวัว และโดยภาพรวมค่อนข้างทนต่อสภาพอากาศมากกว่าแพะจึงทำให้ง่ายในการเลี้ยง ปัญหาสำคัญของการเลี้ยงแกะในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้คือทัศนคติของเกษตรกรที่มีความเข้าใจว่าแกะหากินเก่งและทนทานต่อสภาพแวดล้อมจึงเลี้ยงแบบปล่อยให้หากินเองตามธรรมชาติ ไม่มีการใช้หลักวิชาการ นอกจากนี้เกษตรกรไม่มีพื้นที่มากพอสำหรับ

ปล่อยให้หลงแปลง หรือทำแปลงหญ้าสำหรับตัดให้แกะกิน รวมทั้งต้องการลดต้นทุนการเลี้ยง การเลี้ยงแกะจึงทำเพื่อเป็นรายเสริมเท่านั้น (กรมปศุสัตว์, 2554) ปัจจัยเสริมสำคัญอีกอย่างหนึ่งคือทัศนคติของผู้บริโภคมุสลิมในพื้นที่ที่นิยมบริโภคแพะเป็นหลัก (ปริญญา เฉิดโฉม และคณะ, 2558) ทำให้ไม่มีแรงจูงใจเกษตรกรให้หันมาเลี้ยงแกะมากขึ้น

สำหรับด้านการตลาดและการบริโภคจากรายงานของ ปริญญา เฉิดโฉม และคณะ (2558) กล่าวว่า ใน 5 จังหวัดชายแดนใต้ (ยะลา นราธิวาส ปัตตานี สงขลา และสตูล) มีแนวโน้มปริมาณการบริโภคเนื้อแกะเพิ่มขึ้นเฉลี่ย 2.03 เท่าของปริมาณการบริโภคเนื้อแกะในปัจจุบัน ในขณะที่มีแนวโน้มการบริโภคเนื้อแพะเพิ่มขึ้นเฉลี่ย 1.52 เท่าของปริมาณการบริโภคเนื้อแพะในปัจจุบัน เนื่องจากผู้บริโภคให้ความเห็นว่า เนื้อแกะมีรสชาติดี อร่อย เนื้อนุ่ม มีความหวานของเนื้อที่น้อยกว่าโดยเปรียบเทียบกับเนื้อแพะ อย่างไรก็ตาม ปริมาณการเลี้ยงแกะในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังมีน้อยมาก

ข้อเสนอแนะ (Recommendation)

หน่วยงานภาครัฐ เช่น ปศุสัตว์จังหวัดหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการเลี้ยงแกะควบคู่กับการเลี้ยงแพะพร้อมให้ความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวแพะและแกะพร้อมทั้งกวดขันในเรื่องการเลี้ยงแกะให้สะอาดเพื่อแก้ปัญหาการตลาด ตลอดจนสนับสนุนด้านการตลาดแกะเพื่อให้เกษตรกรมั่นใจว่ามีตลาดรองรับ และให้ความรู้ทางโภชนาการเกี่ยวกับเนื้อแพะและแกะ เพื่อส่งเสริมให้ผู้บริโภคหันมาบริโภคเนื้อแพะและแกะกันเพิ่มมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง (References)

- กรมปศุสัตว์. (2554). การเลี้ยงแกะ [Online] Available.
http://region9.dld.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=82:2011-02-08-19-04-20&catid=50:2011-02-01-22-54-48&Itemid=78, (17 ตุลาคม 2560).
- กรมปศุสัตว์. (2557). สรุปมูลค่าการนำเข้า/ส่งออก แกะและผลิตภัณฑ์ ปีพ.ศ. 2557 [Online] Available.
<http://ict.dld.go.th2/index.phpreort400-import-export-year/inoutyear57/sheep57/689-totalsheep57>, (17 ตุลาคม 2560).
- กรมปศุสัตว์. (2557). สรุปมูลค่าการนำเข้า/ส่งออก แพะและผลิตภัณฑ์ ปีพ.ศ. 2557 [Online] Available
<http://ict.dld.go.th2/images/stories/import-export/2557/totalg1-57.pdf>, (17 ตุลาคม 2560).
- กรมปศุสัตว์. (2558). จำนวนแพะ แกะ แยกเป็นจำนวนที่เลี้ยงและจำนวนเกษตรกร กรุงเทพฯ: กลุ่มสารสนเทศและข้อมูลสถิติ ศูนย์สารสนเทศ [Online] Available.
http://ict.dld.go.th/th2/images/stories/stat_web/yearly/2558/province/7.goatsheep_province.pdf, (17 ตุลาคม 2560).
- กรมปศุสัตว์. (2560). ข้อมูลเกษตรกรผู้เลี้ยงแกะรายจังหวัดปี 2560. กลุ่มสารสนเทศและข้อมูลสถิติ ศูนย์สารสนเทศ. [Online] Available.
http://ict.dld.go.th/th2/images/stories/stat_web/monthly/2560/T9-1.pdf

- เกรียงศักดิ์ ปัทมเรขา และคณะ . (2539). รายงานการวิจัยเรื่องอิทธิพลของโครงสร้างทางสังคมและสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรที่มีต่อการกระจายและการยอมรับวิธีการปฏิบัติในการเลี้ยงแพะ. คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่, สงขลา.
- ชารีนา สือแม. (2550). การเลี้ยงแพะตามวิถีมุสลิม: แนวทางสู่ความสำเร็จ. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา. 2(1):72-81.
- เต็มศักดิ์ สุขวิบูลย์. (2552). ข้อคำนึงในการสร้างเครื่องมือประเภทมาตรวัดประมาณค่า (Rating scale) เพื่องานวิจัย [Online] Available. <http://ms.src.ku.ac.th/schedule/Files/2553/Oct/1217086.doc> (18 มีนาคม 2560).
- เทียนทิพย์ ไกรพรหม และอับดุลเลาะ สาแม. (2558). การสำรวจสถานภาพการเลี้ยงแกะและศึกษาคุณค่าทางโภชนา. วารสารเกษตร. 31(3): 339 – 347.
- ประภาเพ็ญ สุวรรณ. (2520), ทศนคติ : การเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมอนามัย กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ปริญญา เฉิดโฉม และคณะ. (2558). แนวโน้มการบริโภคเนื้อแพะและแกะในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้. วารสารมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ 21(1): 201-222.
- ปณิศา มีจินดา. (2553). พฤติกรรมผู้บริโภค. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ. เพชรจรัสแสงแห่งโลกธุรกิจ. 462 น.
- บุญเสริม ชีวะอิสระกุล. (2547). การผลิตและผลิตผลจากแกะ. พิมพ์ครั้งที่ 1. เชียงใหม่: ธนบรรณการพิมพ์. 137 น.
- ฮาดีเมาะ เจาะกา และคณะ. (2560). การสำรวจทัศนคติและพฤติกรรมของผู้บริโภคเนื้อแกะในเขตเทศบาลนครยะลา จังหวัดยะลา. รวมบทความวิจัย (proceeding) รายงานการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ด้านวิทยาศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช น. 267-277.
- FAO. (2014). FAOStat. <http://faostat3.fao.org/browse/Q/QA/E> (Accessed on September, 2016)
- Yamane, T. (1973). Statistics : An Introductory Analysis. (3rd ed.). New York: Harper and Row Publication.